

INNOVATION ECONOMY AND THE ROLE OF STARTUPS

Abdinabiyeva Dildora Eshmurod qizi

Alfraganus Universiteti Iqtisodiyot yo'nalishi 2-bosqich talabasi

Kurbanov Jasurbek

Ilmiy rahbar: Alfraganus Universiteti

Iqtisodiyot dekani: dots.v.b. PhD

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17233366>

Annotatsiya. Ushbu ilmiy maqolada innovatsion iqtisodiyotning shakllanishi va unda startaplarning tutgan o'рни O'zbekiston tajribasi asosida tahlil qilinadi. Maqolada innovatsion faoliyatning nazariy asoslari, davlat siyosatining yo'nalishlari, startap ekotizimini rivojlantirishga qaratilgan dasturlar, moliyaviy va institutsional qo'llab-quvvatlash mexanizmlari yoritilgan. IT Park, Venture Fund Uzbekistan, "Startap tashabbuslari" kabi amaliy misollar orqali startaplarning iqtisodiy o'sishga qo'shayotgan hissasi asoslab berilgan. Shuningdek, inson kapitali, raqamli transformatsiya va eksport salohiyatining oshishi innovatsion iqtisodiyotning strategik ustunliklari sifatida ko'rsatilgan. Maqola innovatsion iqtisodiyotni shakllantirishda startaplarning hal qiluvchi rolini kompleks yondashuv asosida ochib beradi.

Kalit so'zlar. Innovatsion iqtisodiyot, startaplar, IT Park, raqamli transformatsiya, Venture Fund Uzbekistan, eksport salohiyati, inson kapitali, akseleratsiya dasturi, iqtisodiy o'sish, innovatsion faoliyat.

INNOVATION ECONOMY AND THE ROLE OF STARTUPS

Abdinabiyeva Dildora Eshmurod qizi

Alfraganus University Economics Department

2nd year student

Kurbanov Jasurbek

Scientific supervisor: Alfraganus University

Dean of Economics: Assoc. Prof. PhD

Annotation. This scientific article analyzes the formation of an innovative economy and the role of startups in it based on the experience of Uzbekistan. The article covers the theoretical foundations of innovative activity, directions of state policy, programs aimed at developing the startup ecosystem, financial and institutional support mechanisms. The contribution of startups to economic growth is substantiated through practical examples such as IT Park, Venture Fund Uzbekistan, "Startup Initiatives". Also, human capital, digital transformation and increased export potential are indicated as strategic advantages of an innovative economy. The article reveals the decisive role of startups in the formation of an innovative economy based on an integrated approach.

Keywords. Innovation economy, startups, IT Park, digital transformation, Venture Fund Uzbekistan, export potential, human capital, acceleration program, economic growth, innovative activity.

Zamonaviy global iqtisodiy muhitda innovatsion iqtisodiyot tushunchasi tobora dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. An'anaviy iqtisodiy modelda ishlab chiqarish omillari — yer, mehnat va kapital asosiy resurslar sifatida qaralgan bo'lsa, innovatsion iqtisodiyotda bilim, texnologiya va kreativ g'oyalar ustuvor ahamiyatga ega bo'lmoqda. Bu o'zgarishlar iqtisodiy o'sishning

yangi paradigmasini shakllantirib, startaplar va innovatsion korxonalarni iqtisodiy taraqqiyotning drayveriga aylantirmoqda. O'zbekiston Respublikasi ham ushbu global tendensiyalardan chetda qolmay, innovatsion iqtisodiyotni shakllantirish va startap ekotizimini rivojlantirish bo'yicha izchil siyosat yuritmoqda.

Innovatsion iqtisodiyotning nazariy asoslari A.Taniyev tomonidan yozilgan "Innovatsion iqtisodiyot" darsligida keng yoritilgan bo'lib, unda innovatsion jarayonlarning milliy va jahon amaliyotidagi o'rni, innovatsiyalarni moliyalashtirish mexanizmlari, davlat tomonidan tartibga solish prinsiplari va innovatsion faoliyatning iqtisodiy samaradorligi tahlil qilingan. Mazkur manbada qayd etilishicha, innovatsion iqtisodiyotda startaplar — ya'ni yangi texnologiyalarga asoslangan kichik biznes subyektlari — iqtisodiy tizimning eng dinamik va moslashuvchan bo'g'ini hisoblanadi.

Innovatsion iqtisodiyot va startaplar — zamonaviy global iqtisodiy tizimning yuragi. Agar iqtisodiyot o'tgan asrlarda tabiiy resurslar, mehnat yoki kapitalga bog'liq bo'lgan bo'lsa, hozirgi davr "g'oyalar, bilim, kreativlik va texnologiya" ga asoslanadi. Innovatsion iqtisodiyot — ilm-fan, tadqiqot va tajriba, texnologik yangiliklar va ularning tijoratlashuvi orqali o'sadigan iqtisodiyotdir. Startaplar esa aynan o'sha yangicha g'oyalarni real bozorlar bilan bog'lay oladigan "motorlar" bo'lib xizmat qiladi. Ular yangi mahsulot, xizmat yoki biznes model yaratib, bozorni yangilash imkoniga ega.

Innovatsiya orqali mahsulotlar va xizmatlar sifat jihatdan yaxshilanadi, mahsulotlarning narxi tushadi, samaradorlik oshadi. Innovatsiya ham ichki resurslardan, ham tashqi bilimlar va texnologiyalardan olingan bilimlar to'plamidan iborat. Innovatsion iqtisodiyotda investitsiyalar R&D (research & development), ilmiy-tadqiqot institutlari, universitet-sanoat hamkorligi, intellektual mulk huquqlari xavfsizligi, startap ekotizimlari rivoji orqali amalga oshadi.

Dunyo bo'yicha kuzatilayotgan tendensiyalar, venture capital investitsiyalari innovatsiyada muhim rol o'ynayotganini ko'rsatadi. OECD ma'lumotlariga ko'ra, 2021 yilda OECD davlatlarida startaplar uchun kapital (venture capital) tranzaksiyalari yalpi ichki mahsulotning ~1,2 % ini tashkil qilgan. [4] Shuningdek, yoshlik firmalar (young firms) OECD davlatlarida taxminan 20 % ishchi kuchini tashkil qilsa-da, yangi ish o'rinlarining deyarli yarmi ushbu firmalardagi faoliyatdan kelib chiqadi.[4]

AQShdagi texnologiyaga asoslangan startaplarning iqtisodiy o'sishga qo'shgan hissasini o'rganishlar shuni ko'rsatadiki: yuqori o'suvchi (high-growth) startaplar yil sayin 25 % va undan ko'p xodim qo'shish qobiliyatiga ega bo'lishi mumkin va ular yangi ish o'rinlari yaratishda muhim rol o'ynaydi. [5]

Shuningdek, startaplar mijoz ehtiyojlarini tezroq qondirishga intiladi – ular kichik va moslashuvchan bo'lgani uchun bozor o'zgarishlariga tez javob bera oladi, eskicha monopolistik tuzilmalarni sinovga oladi, raqobatni qo'zg'atadi. Shu tarzda, ular bozor mexanizmlarini yangilaydi.

O'zbekiston tajribasiga nazar tashlaydigan bo'lsak, 2022–2026-yillarga mo'ljallangan Milliy rivojlanish strategiyasida innovatsion iqtisodiyotni shakllantirish ustuvor yo'nalish sifatida belgilangan. PF-165-son Prezident farmonida iqtisodiyotning real sektorida ilmiy va innovatsion ishlanmalarni tijoratlashtirish darajasini oshirish, ilm-fan, ta'lim va sanoat o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish chora-tadbirlari belgilanga. Bu esa innovatsion g'oyalarni amaliy mahsulotga aylantirish, ya'ni startaplar orqali iqtisodiy qiymat yaratish imkonini beradi.

Startaplarning iqtisodiy o'sishdagi roli bir necha yo'nalishda namoyon bo'ladi. Birinchidan, ular yangi ish o'rinlarini yaratadi. Ikkinchidan, innovatsion mahsulotlar va xizmatlar orqali bozor raqobatini kuchaytiradi. Uchinchidan, eksport salohiyatini oshiradi. Masalan, 2023-yilda IT Park rezidentlari tomonidan 1,2 trillion so'mlik xizmatlar ko'rsatilgan bo'lib, ularning 40 foizi eksportga yo'naltirilgan. Bu startaplarning xalqaro bozorga chiqish salohiyatini ko'rsatadi.

Shuningdek, O'zbekistonda "Yoshlar — kelajagimiz" jamg'armasi, "Startup tashabbuslari" dasturi, "InnoWeek" innovatsion haftaligi kabi tashabbuslar orqali startaplar qo'llab-quvvatlanmoqda. 2024-yilda "Startup tashabbuslari" doirasida 500 dan ortiq loyiha moliyalashtirildi, ularning 60 foizi muvaffaqiyatli biznesga aylangan. Bu esa startaplarning iqtisodiy barqarorlikka hissa qo'shayotganini tasdiqlaydi.

Innovatsion iqtisodiyotda startaplar faqat texnologik sohalarda emas, balki qishloq xo'jaligi, sog'liqni saqlash, ta'lim, ekologiya kabi ijtimoiy ahamiyatga ega sohalarda ham faoliyat yuritmoqda. Masalan, "AgroTech" startaplari orqali raqamli agroxizmatlar, dronlar yordamida ekinlarni monitoring qilish, suv resurslarini optimallashtirish kabi innovatsiyalar joriy etilmoqda. Bu esa resurslardan samarali foydalanish va mahsuldorlikni oshirishga xizmat qilmoqda.

Innovatsion iqtisodiyotning shakllanishida inson kapitali hal qiluvchi rol o'ynaydi. Startaplar ko'pincha yosh, kreativ va texnologik bilimga ega mutaxassislar tomonidan tashkil etiladi. Shu sababli, ta'lim tizimini innovatsion iqtisodiyot talablariga moslashtirish zarur. O'zbekistonda IT yo'nalishidagi texnikumlar, inkubatsiya markazlari, "One Million Uzbek Coders" dasturi orqali yoshlar innovatsion faoliyatga jalb qilinmoqda. Bu esa startaplar uchun kadrlar bazasini shakllantiradi.

Startaplarning moliyaviy qo'llab-quvvatlanishi ham innovatsion iqtisodiyotning muhim tarkibiy qismidir. O'zbekistonda 2023-yilda "Venture Fund Uzbekistan" tashkil etildi. Ushbu fond startap loyihalarni baholash, ularga investitsiya kiritish va xalqaro akseleratsiya dasturlariga jalb qilish bilan shug'ullanadi. 2024-yilda fond tomonidan 25 ta startapga jami 18 milliard so'm investitsiya ajratildi. Bu esa innovatsion g'oyalarning amaliy mahsulotga aylanishiga zamin yaratdi.

Xulosa qilib aytganda, innovatsion iqtisodiyot va startaplar O'zbekistonning iqtisodiy rivojlanish strategiyasida muhim o'rin egallamoqda. Startaplar nafaqat yangi texnologiyalarni joriy etadi, balki iqtisodiy tizimni diversifikatsiya qiladi, raqobatbardoshlikni oshiradi va xalqaro bozorga chiqish imkoniyatlarini kengaytiradi. Davlat tomonidan yaratilayotgan huquqiy, moliyaviy va institutsional sharoitlar startap ekotizimini rivojlantirishga xizmat qilmoqda. Kelgusida innovatsion iqtisodiyotning yanada barqaror shakllanishi uchun ilm-fan, ta'lim, sanoat va moliya sektori o'rtasidagi integratsiyani kuchaytirish zarur. Bu esa O'zbekistonni mintaqada innovatsion liderga aylantirish imkonini beradi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. A.Taniyev. *Innovatsion iqtisodiyot*. Samarqand davlat universiteti, 2020. [PDF manba](#)
2. Djalilova N.M. *Iqtisodiyotni rivojlantirishda innovatsiyalarning roli*. Qarshi muhandislik-iqtisodiyot instituti. [TSUE maqola](#)
3. PF-165-son Prezident farmoni, 06.07.2022. [lex.uz](#)

4. https://www.oecd.org/en/topics/sub-issues/start-up-driven-innovation-and-growth.html?utm_source=chatgpt.com
5. https://itif.org/publications/2017/11/28/how-technology-based-start-ups-support-us-economic-growth/?utm_source=chatgpt.com